فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی، سال شانزدهم، شماره شصت و پنجم، ص۲۰۴-۱۸۱، پاییز ۱۴۰۱
Scientific Quarterly of Research on Addiction, Vol. 16, No. 65, P 181-204, Autumn 2022

مقاله پژوهشی
Research Article

رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان وابسته به مواد

ابراهیم داودی‌دهاقانی[1]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۹

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر شناسایی رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان وابسته به مواد در شهرستان شهریار بود. **روش:** پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی بود که با رویکرد کیفی انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل خبرگان و متخصصان حوزه مدیریت انتظامی و مدیران محلی در شهر شهریار بودند که به روش نمونه‌گیری هدفمند یا قضاوتی انتخاب شدند و بر اساس اصل اشباع نظری، در نهایت با ۱۳ نفر مصاحبه انجام شد. جمع آوری داده‌ها بر اساس مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی جهت دار با تکنیک تحلیل جمله به جمله استفاده شد. **یافته‌ها:** بر اساس یافته‌های پژوهش، ۱۸ رهیافت مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی، ۲۹ رهیافت مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی و ۱۳ رهیافت مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری شناسایی شد. **نتیجه‌گیری:** نتایج پژوهش نشان داد که آموزش مستمر زنان وابسته به مواد، تجهیز گشت‌های پلیس، و نیز تلاش همگانی تمام دستگاه‌های دخیل بر پیشگیری از جرایم زنان وابسته به مواد شهر شهریار تاثیر داشت.

کلیدواژه‌ها: رهیافت‌های مدیریت انتظامی، پیشگیری وضعی، پیشگیری اجتماعی، پیشگیری کیفری، مواد مخدر، زنان وابسته به مواد

۱. دانشیار، گروه مدیریت راهبردی و آینده پژوهی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران. پست الکترونیک: ebrahim.davoodi@apu.ac.ir

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

مقدمه

اعتیاد زنان به دلیل نقش مادری و همسری آنان ناگوارتر و تاثیرات منفی آن شدیدتر است. از این‌رو تلاش برای پیشگیری از اعتیاد زنان یکی از وظایف مهم حاکمیت است. تلاش برای پیشگیری و کاهش ابتلای زنان به اختلال مصرف مواد مخدر، نیازمند شیوه‌های متفاوت‌تری در مقایسه با مردان خواهند بود. نیروی انتظامی و به ویژه زنان پلیس هم در این زمینه وظایفی دارند (نوبهار و شایگان، ۱۳۹۳). زنان معتاد از یک طرف با نقش مادری و از طرف دیگر با مساله اعتیاد مواجه هستند. اثر چنین آسیبی بر هیچکس پوشیده نیست. با در نظر گرفتن برخی اقدامات تأمینی می‌توان در بهبود این وضعیت تلاش کرد (قربانی وانصاری طالبی، ۱۳۹۵). از مهمترین عوامل تغییر رویکرد، افزایش آسیب‌پذیری و رشد اعتیاد زنان به خاطر تغییرهای اجتماعی دوران اخیر است. در ایران تحول‌های اجتماعی دهه‌های اخیر و تغییر نقش اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جامعه و به ویژه زنان برجسته است و به‌طورمستقیم و یا غیرمستقیم به گسترش دامنه اعتیاد در میان زنان دامن زده است (کاکویی دینکی و قوامی، ۱۳۹۳). ارتباط بین جرم و اختلال مصرف مواد مخدر در پژوهش‌های مختلفی ارائه شده است و این ارتباط وقتی اختلاف مصرف، دائمی و با موادی مانند هروئین و کوکائین همراه می‌شود، از شدت بیشتری برخوردار است. برخی از معتادان برای تهیه هزینه مواد، دست به ارتکاب جرائمی مانند سرقت منزل و کلاهبرداری می‌زنند و تا زمانی که اختلال مصرف مواد مخدر ادامه دارد، این جرائم نیز ادامه می‌یابد (قربانی و همکاران، ۱۳۹۲). پیشگیری انتظامی از جرم، یکی از رویکردهای امنیت‌ساز جامعه است که براساس آن سازمان‌های مختلف جامعه و به ویژه نهادهای انتظامی و قضایی بیش از گذشته، کارکردها و وظایف تامین امنیت خود را مبتنی بر آن دنبال می‌کنند. شهرستان شهریار یکی از شهرهای غرب استان تهران بوده و بخش زیادی از جرایم درآن به ویژه جرایم خرد ناشی از اعتیاد است. برابر آمار به دست آمده از فرماندهی انتظامی شهرستان شهریار در سال ۱۳۹۵ تعداد ۱۸۶ متهم زن در بحث انواع جرایم دستگیر شده که از این تعداد ۹۷ نفر معتاد بوده‌اند. این تعداد در سال ۹۶ به ۲۹۶ نفر افزایش یافته و تعداد زنان معتاد دستگیر شده ۱۵۰ نفر بوده‌اند. این آمار نشان می‌دهد که دستگیری زنان معتاد

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۹۵ رشد ۵۵ درصدی داشته است (برگرفته از سیستم آماری معاونت عملیات فرماندهی انتظامی شهرستان شهریار).

نادری، کرمیان و خسروی (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان «تدوین الگویی در جهت ساماندهی زنان وابسته به مواد بی‌خانمان و خیابانی شهر کرمانشاه: یک رویکرد کیفی با نظریه داده بنیاد» به این نتیجه رسیدند که اقدامات ساماندهی زنان وابسته به مواد بی‌خانمان و خیابانی به صورت تک‌بعدی و صرفا محدود به مراکز حمایتی-اصلاحی است و پس از پاکی، متاسفانه این زنان با قطع حمایت‌ها در جامعه رها می‌گردند و از طرفی از آنجایی که این زنان نیز از سوی جامعه طرد شده‌اند، لذا پس از آزادسازی از مراکز حمایتی، جامعه پذیرای این زنان نیست. بنابراین، زمینه بازگشت آنان به حالت اولیه و در نهایت عدم اثربخشی اقدامات ساماندهی و هدر رفت هزینه‌ها را فراهم می‌کند. بنابراین، لازم است پیگیری فرآیندهای حمایتی تا بهبود کامل زنان، در سیاست‌گذاری‌ها مورد توجه قرار گیرد. هاشمی مقدم، ترکان و یوسفی (۱۳۹۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که عوامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز اعتیاد درسه مقوله اصلی عوامل درون خانوادگی، عوامل درون روانی و عوامل برون خانوادگی قرار می‌گیرند. همچنین برای پیشگیری از اعتیاد باید عوامل مذکور در بسته‌های پیشگیری مدنظر قرار گیرد. داودی دهاقانی، هندیانی و عامری (۱۳۹۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که مدیریت پیشگیری از جرم بر مصرف مواد مخدر تاثیر دارد و مقدار همبستگی چندگانه این متغیرها برابر ۰/۳۴۵ است. بیشتر پاسخ‌گویان مورد مطالعه در ارزیابی‌شان نسبت به مدیریت حوزه پیشگیری اجتماعی دیدگاه مثبتی نداشته اما نسبت به مدیریت حوزه پیشگیری وضعی دیدگاه مثبتی داشتند. همچنین نتایج پژوهش آنان نشان داد که مدیریت پیشگیری از جرم بر مصرف مواد مخدر تاثیر دارد و وضعیت نسبتا مناسب مدیریت پیشگیری وضعی در استان گلستان، ضرورت تقویت آن را گوشزد کرده و برعکس وضعیت نامناسب مدیریت پیشگیری اجتماعی، ضرورت توجه و اهتمام بیشتر مسئولان و برنامه‌ریزان استان در این حوزه را متذکر می‌شود. سلطانی‌نژاد، برشان اسدی، بلوردی و سادیی (۱۳۹۷) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که دلایل قاچاق مواد مخدر در زنان شامل هشت مضمون اصلی از قبیل: موقعیت‌های

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

زنانه، مشکلات نظام اقتصادی، ضعف سیستم‌های مقابله، بسترهای اکولوژیک منطقه، مشکلات خانوادگی، فقر فرهنگی، دوستان ناباب و تضاد طبقاتی است. معظمی، شیروی و صالحی (۱۳۹۴) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که بین عوامل فردی از قبیل سن، تحصیلات و بازگشت مجدد به زندان رابطه وجود دارد. ام بورا، لیمر و هولند[1] (۲۰۱۹) تحقیقی را با عنوان نقش داشتن شریک زندگی در سبب شدن و نگه داری از زنانی که از طریق تزریق معتاد شده‌اند در کنیا انجام دادند. آنها در این تحقیق به پایگاه داده‌ای که در سال ۲۰۱۵ در مورد اطلاعات مربوط به زنان معتاد کنیا جمع‌آوری شده بود دسترسی داشتند. همچنین ۴۵ نفر از زنانی که مواد مخدر تزریق می‌کردند را مورد مطالعه قرار دادند. نتیجه‌ی این تحقیق حاکی از آن بود که زنان جوانی که به مواد مخدر روی آورده‌اند در روابط احساسی خود نیز دچار مشکل بوده‌اند و داشتن شریک زندگی، احتمال اعتیاد را در زنان کاهش می‌دهد. اما آن دسته از زنانی که همسران‌شان به اعتیاد و یا جرایم مربوط به آن مشغول بوده‌اند، خود نیز معتاد شده‌اند و یا در معرض آسیب‌های ناشی از اعتیاد قرار گرفته‌اند. اوفارل، اسچام، مورفی و موچووسکی[2] (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان مقایسه روش‌های درمانی بین زنان معتادی که دارای رابطه خوبی با خانواده هستند و آن‌هایی که از رابطه خوبی برخوردار نیستند انجام دادند. در این تحقیق ۶۱ زن معتاد بالای ۳۰ سال از یک کلینیک ترک اعتیاد مورد مطالعه قرار گرفتند. نتایج نشان داد که ترک اعتیاد وقتی بهتر نتیجه می‌دهد که معتادان در طول دوره‌ی درمان از رابطه‌ی احساسی با خانواده خود راضی باشند. در نتیجه جدایی و تنهایی می‌تواند به طور قابل توجهی اختلال مصرف مواد و آسیب‌های ناشی از آن را در زنان افزایش بدهد. فری‌استد، آث-بنت و کجلسبرگ[3] (۲۰۱۴) تحقیقی را با عنوان بررسی تجربیات کودکی در میان زنان زندانی (آنهایی که خودکشی کرده و معتاد شده‌اند) انجام داد. در این پژوهش با ۱۴۱ زن زندانی مصاحبه شد. نتیجه‌ای که از این مصاحبه‌ها حاصل شد این بود که بین سلامتی فکری و خانوادگی این زنان در دوران کودکی و سلامتی زندگی آنان و مسیری که طی کرده‌اند رابطه مستقیم

1. Mbura, Limmer & Hulland
2. O'Farrell, Schumm, Murphy & Muchowski
3. Friestad, Åse-Bente & Kjelsberg

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

وجود دارد؛ یعنی هرچه دوران کودکی ناسالم‌تری داشته‌اند، در بزرگسالی نیز مسیر ناسالمی را انتخاب کرده‌اند. ردی، دیک، گربر و میتچل[1] (۲۰۱۴) تحقیقی را با عنوان تاثیر یوگا بر احتمال اعتیاد به مواد مخدر یا الکل در بین زنانی که اختلالات استرسی دارند انجام داد. در این پژوهش تعدادی زن از ۱۸ تا ۶۵ سال یک ماه هر روز مورد مطالعه قرار گرفتند و در طول این یک ماه تمرینات یوگا و تمرکز به آن‌ها داده شد. نتایج این تحقیق بیان می‌کند که درمان زنانی که معتاد هستند از طریق یوگا می‌تواند بسیار بیشتر از روش‌های عادی اثربخش باشد. همچنین میزان علاقه به زندگی را در زنان افزایش می‌دهد و باعث کاهش احتمال ابتلا و یا بازگشت به اعتیاد در آنان می‌شود. آروالو، پرادو و آمارو[2] (۲۰۰۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که استرس با شدت اعتیاد به مواد مرتبط است و علائم ضربه روحی نیز با شدت اعتیاد به الکل مرتبط است.

به دو صورت، اعتیاد مرتبط با جرایم دیگر است. صورت اول، وقتی است که اعتیاد علت اصلی وقوع جرم است و در کنار عامل پیشین باعث وقوع جرم می‌شود. صورت دوم، وقتی است که اعتیاد خود به تنهایی منجر به وقع جرم می‌شود (خرمی کاریزنوی، ۱۳۹۶). شاید سهم زنان در آمارهای رسمی برجسته نشود، اما زنان به طور مستمر در مشکلات مواد مخدر بیشتر درگیر می‌شوند و به نسبت این درگیرشدن، پیامدهای حادتری را به نسبت مردان تجربه می‌کنند (چشمه‌سنگی، کرد تمینی و کهرازی، ۱۳۹۵). بی تردید جرایم زنان معتاد ابعاد پیچیده‌ای دارد که در بسترهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه ریشه دارد و با شناخت و فهم این ریشه‌ها می‌توان به دلایل زنان برای ارتکاب جرم پی‌برد (صادقی فسایی و میرحسینی، ۱۳۹۳).

جرایم شایع زنان در حوزه مواد مخدر عبارت‌اند از: الف) قاچاق مواد مخدر: قاچاق مواد مخدر یکی از جرم‌های مهم فراگیر است که در بین زنان معتاد رواج دارد. زیرا هم منبع درآمدی برای آنان است و هم مواد مصرفی مورد نیازشان را تامین می‌کند. قاچاق مواد مخدر از سوی زنان عمدتا به دلیل برخورداری از موقعیت‌های خاص و انحصاری زنانه مانند پوشش و مانند آن است. بیشتر زنان معتاد به دلیل نوع پوششی که نسبت به

1. Reddy, Dick, Gerber & Mitchell
2. Arévalo, Prado & Amaro

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

مردان دارند، سعی می‌کنند از طریق این ویژگی، به حمل مواد مخدر مبادرت ورزند (سلطانی نژاد و همکاران، ۱۳۹۷). ب) حمل و توزیع: یکی دیگر از جرم‌هایی که توسط زنان معتاد انجام می‌گیرد، حمل و توزیع مواد مخدر است. به گزارش سلامت نیوز جرم ۸۵ درصد از زنان زندانی حمل و توزیع مواد مخدر بوده است. این موضوع نشان می‌دهد که این زنان یا به اجبار موادمخدر جابه‌جا کرده‌اند یا به دلایلی توسط خانواده‌های‌شان معتاد شده و چون منبع درآمدی نداشته‌اند، ناچار به حمل مواد مخدر شده‌اند. قاچاقچیان مواد مخدر هم بیشتر به این دلیل از ظرفیت زنان برای حمل مواد مخدر استفاده می‌کنند که دستمزد آنها برای جابه‌جایی این مواد پایین‌تر از مردان است، کما اینکه یکی از زنانی که با این جرم در زندان به سر می‌برد، به ازای جابه‌جایی نیم کیلو شیشه تنها ۵۰ هزار تومان دریافت کرده بود، و این در حالی است که مردان برای حمل این میزان مواد مخدر حداقل ۱۰۰ میلیون تومان دریافت می‌کنند (آقاپور علیشاهی، ۱۳۹۸). ج) سرقت در ابعاد و انواع مختلف: پژوهش‌ها نشان می‌دهند میان اختلال مصرف مواد مخدر و افزایش میزان جرایم رابطه وجود دارد. خواه این ارتباط مربوط به سرقت و تجاوز به حریم غیر باشد و یا جرائمی که مصرف‌کننده مواد مخدر برای به دست آوردن مواد مرتکب می‌شود. تحقیقات همچنین نشان داده‌است که اکثر سارقین یا در زمان ارتکاب آخرین سرقت معتاد بوده‌اند یا سرقت اول خود را در حالت اعتیاد انجام داده‌اند. برآورد شده بیش از ۵۰ دصد جرایمی نظیر سرقت، با اختلال مصرف مواد مخدر ارتباط دارد (خرمی کاریزنوی، ۱۳۹۶). د) افزایش جرائم اخلاقی: شخص معتاد هر روز در معرض خطر ارتکاب جرم است. بیشتر مواقع اختلال مصرف مواد مخدر با روسپیگری ارتباط نزدیکی دارد (قادری، نوری وکریمی، ۱۳۹۶). از آنجایی که قیمت مواد مخدر گران و بعضا کمیاب است، زنان معتاد اغلب با ارتکاب جرائم اخلاقی و حتی ازطریق خودفروشی و یا تن فروشی اقدام به تامین پول مورد نیاز خود می‌کنند (خرمی کاریزنوی، ۱۳۹۶).

ماده اول قانون پیشگیری از وقوع جرم مصوب هفتم شهریور ۱۳۹۴، پیشگیری از جرم را عبارت است از: «پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از میان بردن یا کاهش آن» می‌داند. پیشگیری از جرم دارای اقسام کیفری،

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

وضـعی و اجتماعی اسـت. گذشـته از اعمال مدیریت برای اجرای مؤثر احکام قضـایی و فراهم کردن زمینه اعمال کیفر و بازدارندگی؛ فوریت و دقت شناسایی، تعقیب و دستگیری مجرمان نیز از اهمیت بسیاری در پیشگیری انتظامی برخوردار است. بنابراین تمامی اقدامات انتظامی که قبل، حین و پس از وقوع جرم برای پیش‌بینی، پیش‌دستی و پیشـگیری از وقوع جرم و در صـورت وقوع آن برای شـناسـایی، تعقیب و دسـتگیری مجرمان و تسـریع اجرای احکام قضـایی صـورت می‌پذیرد، اقداماتی اسـت که به رویکرد پیشـگیری انتظامی مرتبط می‌شـود (داوودی‌دهاقانی، هندیانی، احمدی‌مقدم، محمدی مقدم و دعاگویان، ۱۳۹۶). در ایران مبارزه با پدیده مخرب اعتیاد و جرایم مربوط به معتادان در قالب یک راهبرد متوازن اجتماعی مشـتمل بر دو رویکرد کاهش عرضـه و کاهش تقاضـای مواد مخدر تبیین و عملیاتی شـده اسـت. اهداف رویکرد کاهش عرضـه متوقف سـاختن کشـت، تولید، قاچاق، توزیع، خرید و فروش و مصرف مواد مخدر بوده و به طور طبیعی ماهیتی انتظامی و قضایی دارد (نوجوان و اصغری، ۱۳۹۳). پیشگیری انتظامی از قاچاق مواد مخدر، در جامعهٔ کنونی پس از تجربهٔ اختلال مصـرف مواد مخدر سـنتی، با بحران بزرگ‌تری به نام مواد مخدر صـنعتی و روانگردان‌های متنوع مواجه اسـت. با این حال همیشـه پیشـگیری وضـعی و اجتماعی پاسخگو نیست و بنا به اهمیت پیامدهای مواد اعتیادآور سنتی و صنعتی، پیشگیری انتظـامی بـه عنوان اهرمی مقتـدر برای مقـابلـه بـا قـاچـاق موادّ مخـدر ضـروری اسـت (دیباجی‌شیشوان و فرخی، ۱۳۹۵).

جرم مواد مخدر از جرایم سازمان‌یافته و پیچیده محسوب می‌شود که می‌تواند موجب وقوع جرایم دیگر گردد. در صـورتی که با جرم مذکور مقابله شـود انتظار بر آن اسـت که از وقوع جرایم مرتبط پیشـگیری گردد. یکی از دغدغه‌ها و مطالبات مردمی برخورد با خرده‌فروشـان مواد مخدر اسـت. مسـلم اسـت که در زمینه‌ی پیشـگیری از توزیع مواد مخدر برخورد با خرده فروشـان مواد مخدر جایگاه مهمی دارد. برخوردهای انتظامی در این مورد شامل گشت محسوس و نامحسوس، استقرار پلیس و دستگیری توزیع‌کنندگان مواد مخدر است (خرمی کاریزنوی، ۱۳۹۶). براساس آنچه گفته شد، پژوهش حاضر به دنبال آن است تا با اسـتفاده از تجربیات صـاحب‌نظران علمی و دانشـگاهی و خبرگان انتظامی و امنیتی،

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

رهیافت‌های مدیریت‌انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر در شهرستان شهریار را شناسایی کند. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر در شهرستان شهریار کدام‌اند؟

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش حاضر توصیفی تحلیلی بود که با رویکرد کیفی انجام شد. جامعه مورد مطالعه پژوهش، خبرگان و متخصصان حوزه مدیریت انتظامی و مدیران محلی در شهر شهریار هستند. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند، مشارکت‌کنندگان انتخاب و در نهایت براساس اصل اشباع نظری، با ۱۳ نفر مصاحبه انجام شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود و برای تجزیه و تحلیل از روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار با تکنیک تحلیل جمله به جمله استفاده شد. به این منظور در تحلیل مصاحبه‌ها تلاش شد از متن به مفاهیم، مقوله‌های اصلی و فرعی دست یافت. بنابراین ابتدا تحلیل متن تمامی مصاحبه‌ها و استخراج مفاهیم و به عبارتی تحلیل متن انجام شد. سپس انتزاع‌سازی و استخراج مقوله‌های فرعی و اصلی رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتاد در شهرستان شهریار صورت گرفت.

اعتبار و روایی داده‌های پژوهش: چنان‌که لینکلن و گوبا[1] (۱۹۸۵) پیشنهاد می‌کنند از سه شاخص، «انتقال‌پذیری»، «ممیزی قابلیت اطمینان» و «تاییدپذیری» استفاده شد. ازنظر کرسول و کرسول[2] (۲۰۰۵) پژوهشگران کیفی باید حداقل دو اقدام برای افزایش اعتبار پژوهش خود انجام دهند؛ به این منظور اقدامات زیر انجام شد:

۱- برای بررسی روایی داده‌های ورودی، از شاخص «انتقال‌پذیری» به‌صورت نمونه‌گیری بر مبنای اعتبار (قضاوتی) استفاده شد و بر این اساس، در پژوهش حاضر، مصاحبه شوندگان با مراجعه به خبرگان و به صورت هدفمند و براساس توصیه متخصصان

1 .Lincoln & Guba

2. Creswell & Creswell

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

انتخاب شـدند. همچنین براسـاس نظر اشـتراوس و کوربین[1] (۱۹۹۸) از نمونه گیری نظری اسـتفاده شـد، به این صـورت که مصـاحبه شـوندگان بعدی، پس از هر مصـاحبه، با در نظر گرفتن نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه قبلی، انتخاب شدند.

۲- برای بررسـی روایی تحلیل‌های پژوهش، براسـاس نظر مکسـول[2] (۲۰۰۴) مبنی بر بررسی «روایی توصیفی» ازطریق بازخورد یافته‌ها به مصاحبه شونده و «روایی تفسیری» از طریق استفاده از توصیفگرهای با حداقل مداخله استفاده شد، به این صورت که بازخورد مصاحبه‌ها به مصاحبه شونده ارائه و نظرات اصلاحی آنها اعمال شد و از نقل قول مصاحبه شوندگان در تفسیرها استفاده شد.

۳- برای بررسی روایی پژوهش بر اساس شاخص «قابلیت اطمینان»، داده‌های به‌دست آمده، با هدف بازبینی و موشکافی پژوهش توسط دیگر پژوهشگران، در اختیار آنها قرار گرفت. برای بررسـی روایی پژوهش براسـاس شـاخص«تاییدپذیری»، در تفسـیر و تحلیل یافته‌ها، گزیده مصـاحبه‌ها و نیز توضـیح روند تحلیل داده‌ها تا دسـتیابی به نتایج پژوهش، ارائه شـد. همچنین برای بررسـی پایایی پژوهش، از شـاخص توافق درون موضـوعی در کدگذاری دو مصاحبه نمونه استفاده شد و شاخص یاد شده برابر ۷۸ درصد به دست آمد که براساس معیار ۷۰ درصد، مقدار به‌دست آمده، نشان دهنده تایید پایایی یافته‌های بخش کیفی پژوهش است.

یافته‌ها

مشـارکت‌کنندگان پژوهش حاضـر متخصـصـان حوزه مدیریت انتظامی و متخصـصـان دانشـگاهی و مدیران محلی در حوزه رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشـگیری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدردر شهر شهریار بودند که با ۱۳ نفر از این افراد مصاحبه نیمه‌ساختار یافته انجام شـد. از این تعداد ۹ نفر (۷۰ درصـد) را متخصـصـان مدیریت انتظامی شـامل کارکنان پلیس مبارزه با مواد مخدر و ۴ نفر (۳۰ درصـد) را مدیران محلی شـامل کارکنان شـورای مبارزه با مواد مخدر و دادگسـتری تشـکیل می‌دادند. در جدول ۱ ویژگی‌های توصیفی مشارکت‌کنندگان پژوهش درج شده است.

1. Strauss & Corbin
2. Maxwell

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

جدول ۱: ویژگی‌های توصیفی مشارکت‌کنندگان پژوهش

متغیر	طبقه بندی متغیر	فراوانی (نفر)
تخصص/شغل	متخصصان انتظامی	۹
	مدیران محلی	۴
میانگین سن	متخصصان انتظامی	۴۵
	مدیران محلی	۴۳
جنسیت	مرد	۱۳
	زن	۰
تحصیلات	کارشناسی	۲
	کارشناسی ارشد	۸
	دکتری تخصصی	۳

با توجه به اهداف پژوهش، با استفاده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، شیوه‌های پیشگیری وضعی، اجتماعی و کیفری در چهار بخش مدیریتی از خبرگان نظرخواهی شد. پس از پیاده سازی و ساماندهی مصاحبه‌ها، به منظور تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها، از روش تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار با تکنیک جمله به جمله استفاده شد و طی فرایند ساماندهی نهایی یافته‌های کیفی، پس از حذف و تلخیص گزاره‌های دارای محتوای یکسان ذیل یک گزاره و همچنین ادغام گزاره‌های دارای مفهوم مشترک با یکدیگر، در نهایت ۱۸ رهیافت مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی، ۲۹ رهیافت در حوزه پیشگیری اجتماعی و ۱۳ رهیافت در حوزه پیشگیری کیفری به دست آمد.

جداول زیر یافته‌های به‌دست آمده درخصوص رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر در شهرستان شهریار را به تفکیک پیشگیری وضعی، کیفری و اجتماعی در حوزه‌های مدیریتی نشان می‌دهد.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

جدول ۲: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی

ردیف	مفهوم (رهیافت مدیریت انتظامی)	مقوله (حوزه مدیریتی)	کد مصاحبه شونده	فراوانی
۱	ایجاد ساختار تخصصی پلیس زن ویژه پیشگیری و مبارزه با جرائم زنان معتاد	سازماندهی	p۰۰۲، p۰۰۳، p۰۰۴، p۰۰۶، p۰۰۹، p۰۱۲	۶
۲	تحت نظر قراردادن زنان معتاد پس از بهبودی به طور نامحسوس	نظارت و کنترل	p۰۰۳، p۰۰۹، p۰۱۰، p۰۰۶، p۰۱۲، p۰۱۳	۶
۳	ایجاد شناسنامه اطلاعاتی از زنان معتاد به منظور تقویت اشراف اطلاعاتی در این حوزه	برنامه ریزی	p۰۰۲، p۰۰۴، p۰۱۰، p۰۱۱، p۰۱۲	۵
۴	نظارت صحیح و کارامد و مستمر از پارک‌ها، آرایشگاه‌ها و باشگاه‌های ورزشی زنانه به عنوان زمینه و عامل مهم در اعتیاد زنان	نظارت و کنترل	p۰۰۲، p۰۰۳، p۰۰۶، p۰۰۷، p۰۱۰	۵
۵	شناسایی و جمع‌آوری زنان معتاد با هماهنگی بین سازمانی به منظور جلوگیری از سوءاستفاده‌های دیگر	برنامه ریزی	p۰۰۱، p۰۰۳، p۰۰۴، p۰۰۸، p۰۱۲	۵
۶	ممانعت از ورود زنان معتاد به محیط‌های مساعد ارتکاب جرم	نظارت و کنترل	p۰۰۱، p۰۱۱، p۰۱۲، p۰۱۳	۴
۷	تحت کنترل قرار دادن بزهکاران نزدیک به فرد معتاد	نظارت و کنترل	p۰۰۵، p۰۱۰، p۰۱۳	۳
۸	شناسایی اماکن بسترساز اعتیاد و ارتکاب جرائم توسط زنان معتاد	برنامه ریزی	p۰۰۱، p۰۰۹، p۰۱۰	۳
۹	هم افزایی در به کارگیری تخصص و مهارت‌های کارکنان سازمان‌های مرتبط	هماهنگی	p۰۰۱، p۰۰۸	۲
۱۰	شناسایی و دستگیری توزیع‌کنندگان مواد مخدر	نظارت و کنترل	p۰۰۶، p۰۰۹	۲
۱۱	صدور گواهی عدم اعتیاد به طور دقیق و درست	سازماندهی	p۰۰۲	۱
۱۲	نظارت بر عملکرد کمپ‌های ترک اعتیاد	نظارت و کنترل	p۰۰۲	۱
۱۳	شناسایی محیط‌های دستیابی به مواد مخدرو ناامن نمودن آنها	برنامه ریزی	p۰۰۳	۱
۱۴	ایجاد سامانه مدیریت و احراز هویت زنان معتاد	برنامه ریزی	p۰۰۲	۱
۱۵	شناسایی نیازمندی‌های تجهیزاتی و منابع انسانی اجرای برنامه‌ها	برنامه ریزی	p۰۰۸	۱
۱۶	به کارگیری پلیس افتخاری در شناسایی زنان معتاد	برنامه ریزی	p۰۰۹	۱
۱۷	روزآمدسازی برنامه‌های پیشگیری از جرائم زنان معتاد متناسب با رخدادهای جدید	برنامه ریزی	p۰۱۱	۱
۱۸	هدفمند کردن واحدهای گشت انتظامی برای نظارت بر مکان‌های اختصاصی زنان	برنامه ریزی	p۰۰۷	۱

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

براساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها، در حوزه پیشگیری وضعی، رهیافت‌های «ایجاد ساختار تخصصی پلیس زن ویژه پیشگیری و مبارزه با جرائم زنان معتاد» و «تحت نظر قراردادن زنان معتاد پس از بهبودی به طور نامحسوس» بیشتر مدنظر مصاحبه‌شوندگان قرار گرفته است. درخصوص ایجاد پلیس زن، مصاحبه‌شونده شماره ۳ معتقد است: *«حضور پلیس زن از ملزومات لازم در مبارزه با جرایم زنان معتاد است. در نتیجه نیروهای زن باید به درستی سازماندهی شوند و در صورت لزوم نیروهای بیشتری پرورش داده شوند.»*. در جمع بندی انجام شده، رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی از جرائم زنان معتاد در شکل ۱ ارائه شده است.

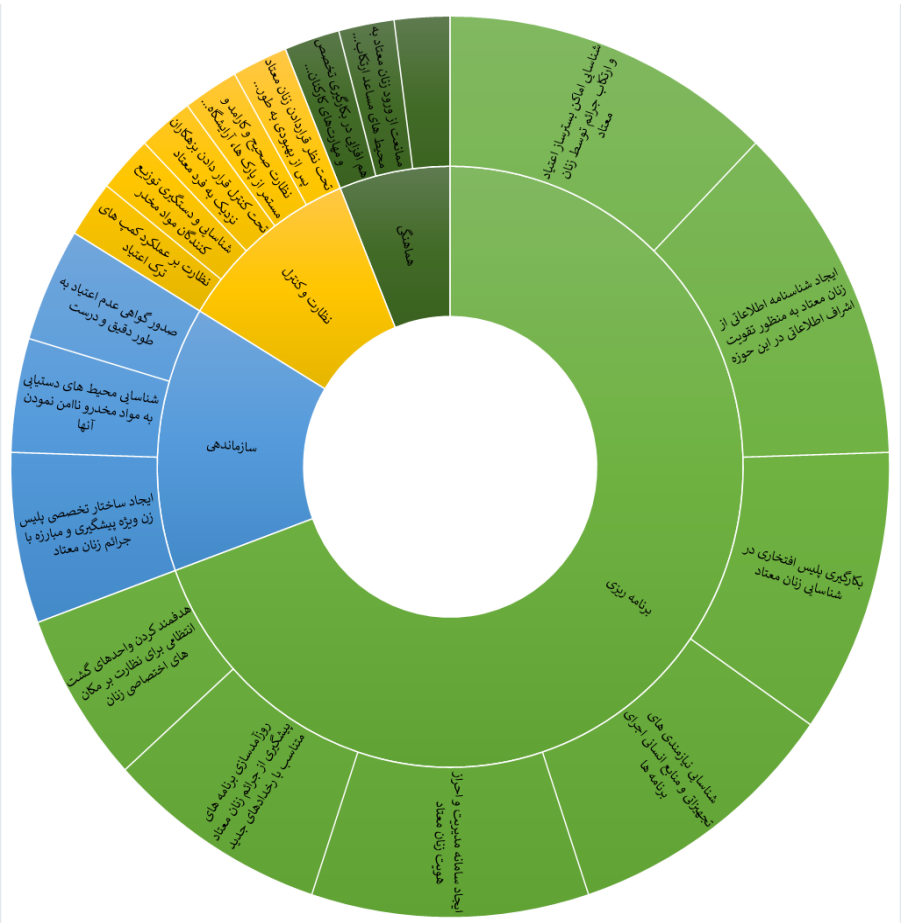

شکل ۱: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری وضعی

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

در جدول ۳ نیز فرایند اســتخراج رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشــگیری اجتماعی از جرائم زنان معتاد ارائه شده است.

جدول۳: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی

ردیف	مفهوم (رهیافت مدیریت انتظامی)	مقوله (حوزه مدیریتی)	کد مصاحبه شونده	فراوانی
۱	مطالبه‌گری از سازمان‌های مرتبط برای مقاوم سازی زنان جامعه (آموزش و پرورش، قوه قضائیه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهزیستی، ستاد مبارزه با مواد مخدر، وزارت علوم، مساجد، کانون اصلاح و تربیت)	هماهنگی	p۰۰۱، p۰۰۶، p۰۰۷، p۰۰۹، p۰۱۰، p۰۱۳	۶
۲	شناسایی و تربیت اساتید و مربیان مجرب و اعزام به مدارس دخترانه و دانشگاه‌ها	سازماندهی	p۰۰۳، p۰۰۴، p۰۰۹، p۰۱۰، p۰۱۱، p۰۱۲	۶
۳	جلب حمایت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی سازمان‌ها از خانواده‌های دارای زنان معتاد به منظور تحکیم خانواده‌ها	سازماندهی	p۰۰۱، p۰۰۳، p۰۰۴، p۰۰۶، p۰۰۸	۵
۴	تعامل با سازمان‌ها برای حمایت از زنان معتاد (بهزیستی، بسیج، شهرداری، فرمانداری، قوه قضائیه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت بهداشت، شورای اصناف)	هماهنگی	p۰۰۴، p۰۰۷، p۰۰۸، p۰۰۹، p۰۱۲	۵
۵	تعامل و ارتباط با خانواده‌های زنان معتاد	هماهنگی	p۰۰۲، p۰۱۰، p۰۱۲، p۰۱۳	۴
۶	آگاه‌سازی عموم جامعه درخصوص جرایم زنان معتاد و پیامدهای آن	برنامه ریزی	p۰۰۱، p۰۰۸، p۰۰۲، p۰۱۰	۴
۷	سازماندهی و تقویت امکانات کمپ‌های ترک اعتیاد ویژه زنان معتاد	سازماندهی	p۰۰۲، p۰۰۵، p۰۰۶	۳
۸	برگزاری کارگاه‌های آموزشی با شیوه‌های نوین برای زنان معتاد در حال ترک	برنامه ریزی	p۰۰۹، p۰۱۰، p۰۱۲	۳
۹	افزایش آگاهی زنان نسبت به پیامدهای سوء اعتیاد به مواد مخدر	سازماندهی	p۰۰۵، p۰۰۶، p۰۱۳	۳
۱۰	ارتقا مهارت زندگی و شغلی زنان معتاد در زمان حضور در کمپ‌های ترک اعتیاد	برنامه ریزی	p۰۰۲، p۰۱۱	۲
۱۱	حذف موانع اداری برای پذیرش زنان معتاد در کمپ‌های ترک اعتیاد	سازماندهی	p۰۰۳، p۰۰۶	۲

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

جدول۳: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی

ردیف	مفهوم (رهیافت مدیریت انتظامی)	مقوله (حوزه مدیریتی)	کد مصاحبه شونده	فراوانی
۱۲	پرهیز از ارائه آموزش خارج از پروتکل توسط کارشناسان به زنان معتاد	نظارت و کنترل	p۰۰۳، p۰۰۹	۲
۱۳	راه اندازی گرم‌خانه‌ها و مراکز سرپناهی برای مراجعه زنان معتاد	سازماندهی	p۰۰۴، p۰۱۲	۲
۱۴	افزایش مهارت کاهش ستیزه‌جویی در اجتماع	سازماندهی	p۰۰۸، p۰۰۷	۲
۱۵	تقویت آموزش مهارت‌های همسرداری و فرزندپروری	سازماندهی	p۰۰۶، p۰۱۳	۲
۱۶	اولویت‌بخشی به آموزش‌های چهره به چهره با هدف مصون-سازی زنان	برنامه ریزی	p۰۰۴، p۰۱۲	۲
۱۷	راه‌اندازی شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر در تمام استان‌ها و شهرستان‌ها	سازماندهی	p۰۰۴	۱
۱۸	اجرای دوره‌های روان پزشکی اعتیاد در تحصیلات تکمیلی	سازماندهی	p۰۰۵	۱
۱۹	هم‌افزایی ظرفیت بخش‌های خصوصی و عمومی کمیته امداد، بهزیستی...)	هماهنگی	p۰۰۸	۱
۲۰	تشویق مدیران موفق در اجرای برنامه‌های پیشگیرانه	نظارت و کنترل	p۰۱۰	۱
۲۱	ارزیابی آگاهی و دانش اجتماعی درخصوص پیشگیری از جرائم زنان معتاد	برنامه ریزی	p۰۰۱	۱
	شناسایی برنامه‌های موفق در زمینه پیشگیری از جرائم زنان معتاد در سایر کشورها	برنامه ریزی	p۰۰۱	۱
۲۲	پیگیری تدوین برنامه جامع پیشگیری از جرائم زنان معتاد با مشارکت سازمان‌ها	برنامه ریزی	p۰۰۱	۱
۲۳	توسعه فعالیت‌های فرهنگی مرتبط با پیشگیری از اعتیاد	هماهنگی	p۰۰۱	۱
۲۴	استفاده از بانوان نخبه و متخصص در برنامه‌های پیشگیرانه	سازماندهی	p۰۰۲	۱
۲۵	شناسایی و آگاه‌سازی افراد حساس و در معرض اعتیاد جامعه نسوان	سازماندهی	p۰۰۲	۱
۲۶	ایجاد ساختار مستقل جرم شناسی جرائم زنان معتاد در قوه قضائیه و ناجا	سازماندهی	p۰۰۲	۱
۲۷	تقویت و گسترش مراکز ارائه‌دهنده خدمات مشاوره و راهنمایی رایگان (حضوری و تلفنی) برای ارائه مشاوره و راهنمایی صحیح به معتادان زن	سازماندهی	p۰۰۲	۱
۲۸	توزیع اقلام بهداشتی رایگان بین زنان مبتلا به اعتیاد	سازماندهی	p۰۰۳	۱

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

براساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها، در حوزه پیشگیری اجتماعی، رهیافت‌های «مطالبه‌گری از سازمان‌های مرتبط برای مقاوم سازی زنان جامعه (آموزش و پرورش، قوه قضائیه، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، بهزیستی، ستاد مبارزه با مواد مخدر، وزارت علوم، مساجد، کانون اصلاح و تربیت)» و «شناسایی و تربیت اساتید و مربیان مجرب و اعزام به مدارس دخترانه و دانشگاه‌ها» بیشتر مدنظر مصاحبه‌شوندگان قرار گرفته است. درخصوص تربیت اساتید و مربیان مجرب، مصاحبه شونده شماره ۱۳ معتقد است: *«در فضای عمومی همه موارد قابلیت طرح را ندارند. چنانچه همه موارد در فضاهای عمومی طرح شود برداشت افراد متفاوت است و حتی به علت آنکه در این فضاها ارتباط یک طرفه است، شاید فرد پاسخ تمام سوالات خود را به دست نیاورد و باعث گمراهی شود؛ لذا لازم است اساتید مجرب در این زمینه شناسایی و حتی تحت آموزش قرار گیرند و با عنایت به گستردگی موضوع محتواهای آموزشی نیز مهیا و آماده شود».* در جمع بندی انجام شده، رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی از جرائم زنان معتاد در شکل ۲ ارائه شده است.

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

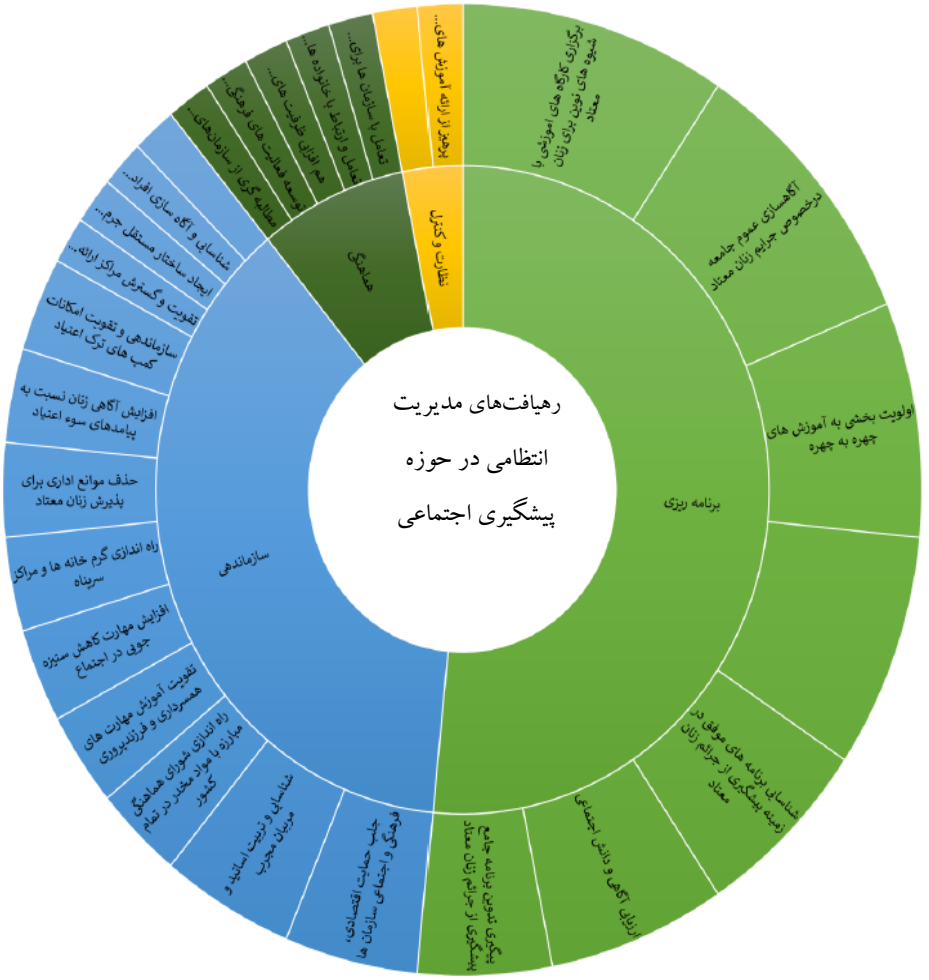

شکل ۲: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری اجتماعی

در جدول ۴ نیز فرایند اســـتخراج رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشـــگیری کیفری از جرائم زنان معتاد ارائه شده است.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

جدول ٤: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری

ردیف	مفهوم (رهیافت مدیریت انتظامی)	مقوله (حوزه مدیریتی)	کد مصاحبه شونده	فراوانی
۱	ایجاد وحدت رویه در آرای صادره با هدف حمایت از خانواده زنان معتاد	سازماندهی	p۰۱۲ ،p۰۰۶،p۰۰۴	۳
۲	نظارت بر برخورد قاطع با مجرمان زن معتاد	نظارت و کنترل	p۰۰۷ ،p۰۱۳،p۰۰۲	۳
۳	وضع قوانین روزآمد متناسب با تغییر روند ارتکاب جرائم زنان معتاد	برنامه ریزی	p۰۰۷ ،p۰۱۳،p۰۰۱	۳
۴	بازخوردگیری و مطالبه‌گری از دستگاه‌های مسئول	نظارت و کنترل	p۰۱۳ ،p۰۱۲،p۰۱۰	۳
۵	اجرای قوانین کیفری بصورت یکنواخت و کاهش برخوردهای سلیقه‌ای	سازماندهی	p۰۰۶ ،p۰۰۳	۲
۶	تسریع در رسیدگی به امور مربوط به جرایم زنان معتاد	نظارت و کنترل	p۰۰۶ ،p۰۰۳	۲
۷	آموزش قوانین حقوقی و نحوه برخورد به ماموران مبارزه با جرایم زنان معتاد	سازماندهی	p۰۰۵ ،p۰۰۴	۲
۸	نظارت بر رفتار ضابطان قضایی	نظارت و کنترل	p۰۱۲ ،p۰۰۷	۲
۹	نظارت بر اجرای دستورالعمل‌های ابلاغی در کمپ‌ها	نظارت و کنترل	p۰۰۹ ،p۰۰۸	۲
۱۰	اجرای صحیح و دقیق قوانین مبارزه با مواد مخدر(ماده ۱۶ و...)	برنامه ریزی	p۰۰۹ ،p۰۰۷	۲
۱۱	بازبینی و روزآمدسازی قوانین مرتبط با جرائم زنان معتاد	برنامه ریزی	p۰۰۲	۱
۱۲	مطالعه تطبیقی مجازات مجرمان زن معتاد در قوانین سایر کشورها	برنامه ریزی	p۰۰۱	۱
۱۳	تشدید مجازات فروشندگان مواد مخدر به زنان	سازماندهی	p۰۰۳	۱

براساس یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها، در حوزه پیشگیری اجتماعی، رهیافت‌های «ایجاد وحدت رویه در آرای صادره با هدف حمایت از خانواده زنان معتاد» و «وضع قوانین روزآمد متناسب با تغییر روند ارتکاب جرائم زنان معتاد» بیشتر مدنظر مصاحبه شوندگان قرار گرفته است. درخصوص ایجاد وحدت رویه در آرای صادره، مصاحبه شونده شماره ۴ معتقد است: *«شاید یکی از اساسی‌ترین و کاربردی‌ترین اصول پیشگیری از*

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

جرایم زنان معتاد همین بخش یعنی کنترل و نظارت مستمر و مداوم افراد است. در این راستا دو نوع نظارت و کنترل داریم. بخش اول نظارت و کنترل بر رفتار مامورین و همچنین موضوع وحدت رویه در آرای صادره است به نحوی که صدور آرا با محوریت حمایت از خانواده مدنظر همه ارکان قضاوت قرار گیرد». در جمع بندی انجام شده، رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری از جرائم زنان معتاد در شکل ۳ ارائه شده است.

شکل ۳: رهیافت‌های مدیریت انتظامی در حوزه پیشگیری کیفری

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحلیل داده‌های کیفی نشان داد که در حوزه پیشگیری وضعی، برنامه‌ریزی بازدید و سرکشی مستمر از پارک‌ها، آرایشگاه‌ها و باشگاه‌های ورزشی زنانه به عنوان محیط‌های تسهیل‌کننده ابتلا به مواد، سازماندهی برای توزیع و ارائه اقلام بهداشتی رایگان برای زنان مبتلا به اعتیاد و سازماندهی کمپ‌های ترک اعتیاد، هماهنگ بودن دستگاه‌های مختلف از جمله نیروی انتظامی، شهرداری، بهزیستی و فرمانداری و مراکز ترک اعتیاد و نظارت و کنترل بر فروشندگان مواد مخدر و مکان‌های جرم‌زا جزو مهم‌ترین رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری وضعی از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر از دیدگاه مصاحبه‌کنندگان است. در تبیین نتایج می‌توان بیان کرد که شناسایی و برخورد با اشخاص در اماکن زنانه‌ای که دسترسی مراجعان را به مواد مخدر تسهیل می‌کنند، اولویت دارد که در حوزه پیشگیری وضعی می‌تواند به شکل اثربخشی دسترسی به موادمخدر را محدود کند. سخت کردن دسترسی به مواد مخدر از جمله تکنیک های پیشگیری وضعی در این حوزه است که بر میزان گرایش به مواد مخدر نیز اثرگذار است به نحوی که درصدی از مصرف‌کنندگان به دلیل دشوار بودن دسترسی به آماج مدنظر خود، از انجام آن صرف نظر می‌کنند. این اقدام اگرچه باعث حذف کامل گرایش زنان به مواد مخدر و ارتکاب جرائم بعدی نمی‌شود اما تاحدود زیادی دامنهٔ بزهکاری زنان معتاد را محدود می‌کند.

رهیافت‌های پژوهش در حوزه پیشگیری اجتماعی نیز نشان می‌دهد که فقر و مسائل معیشتی خانواده زنان معتاد، هماهنگ‌سازی نهادهای ذی ربط برای اجرایی شدن قوانین مرتبط، ارتباط تنگاتنگ با اداره آموزش و پرورش در پیشگیری از جرم و تحت کنترل قرار دادن بزهکاران مرتبط با فرد معتاد جزو مهم‌ترین رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری اجتماعی از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر از دیدگاه مصاحبه‌کنندگان است. در تبیین این یافته پژوهشی می‌توان چنین بیان داشت که پیشگیری اجتماعی نسل حقوق بشری پیشگیری از جرم است و مستلزم قبول این واقعیت است که عوامل مختلف مکون جرم، باید توسط عوامل اجتماعی خنثی شوند؛ به این معنی که در برنامه‌های پیشگیری اجتماعی با مداخله در محیط اجتماعی عمومی، متوقف کردن و ایجاد تحول در شرایط و

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

اوضاع و احوالی زنان معتاد را دنبال کرد تا فرد از جامعه ستیزی و ارتکاب جرم خودداری کند. اقدامات پیشگیری از جرم مبتنی بر رهیافت‌های یادشده از طریق آموزش، آگاه‌سازی و تشویق وتنبیه، با تغییر و اصلاح زنان معتاد و جامعه، ایجاد تغییرات پایدار و همیشگی در آنان را دنبال می‌کند. فقر و مسائل معیشتی در خانواده زنان معتاد به معنی دسترسی ناکافی آن‌ها به امکانات مالی و معیشتی و ملزومات رفاهی به دلیل ضعف بنیه اقتصادی خانواده است. شرایط ناپایدار اقتصادی که بیشتر اوقات به‌دلیل نداشتن شغل و منبع درآمد مطمئن ایجاد می‌شود، منجر به ایجاد احساس محرومیت در آنان می‌شود. ناکامی و افسردگی ناشی از محروم شدن از امکانات زندگی به مانند دیگران و همچنین برخورداری ناکافی از ملزومات رفاهی می‌تواند زمینهٔ اعتیاد و در ادامه گرایش آن‌ها به جرائم مرتبط را افزایش دهد. براساس آموزه‌های دین مبین اسلام، از جمله حقوق اولیه مردم بر حاکمیت، تامین مالی ایشان و زایل کردن فقر در جامعه است و سایر اقدامات، در اولویت های بعدی قرار دارد. بنابراین حکومت‌ها به عنوان مرجع تامین مسائل معیشتی افراد در جامعه، با سیاست‌گذاری‌های متعالی در حوزه اقتصاد خانواده، نقش اثربخش و محوری در این زمینه دارند.

در حوزه پیشگیری کیفری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر نیز نتایج پژوهش نشان داد که ایجاد وحدت رویه در آرای صادره با هدف حمایت از خانواده زنان معتاد، نظارت بر برخورد قاطع با مجرمان زن معتاد، وضع قوانین روزآمد متناسب با تغییر روند ارتکاب جرائم زنان معتاد و بازخوردگیری و مطالبه‌گری از دستگاه‌های مسئول، جز مهم‌ترین رهیافت‌های مدیریت انتظامی در پیشگیری کیفری از جرایم زنان معتاد به مواد مخدر از دیدگاه مصاحبه‌کنندگان است. در تبیین این یافته‌های پژوهشی می‌توان چنین بیان کرد که پیشگیری کیفری با توجه به ماهیت مجازات محور آن، با جرم‌انگاری رفتارها و کیفر دادن مجرمان زن معتاد سعی در پیشگیری از تکرار جرم آن‌ها دارد که با مجازات فرد بزهکار و ایجاد رعب‌انگیزی و عبرت‌آموزی در مجرمان زن معتاد، به دنبال پیشگیری از بزهکاری مجدد آن‌ها است. بنابراین منظور از پیشگیری کیفری از جرائم زنان معتاد، پیشگیری از تکرار جرائم زنان معتاد و بزهکاری مکرر و چندباره آن‌هاست، به نحوی که میزان

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

مجازات و شرایط سپری کردن مجازات باعث اصلاح مجرمان و در نتیجه افزایش احتمال ترک جرم در آنان شود. به‌عنوان نمونه، استفاده از ظرفیت زندان در این خصوص با حرفه‌آموزی، بازپروری و بازسازگارسازی زنان معتاد، نقش موثری در بازاجتماعی کردن و ادغام مجدد زنان معتاد مجرم در جامعه دارد. برنامه‌های این رویکرد پیشگیری، شاید به تنهایی پاسخ نیازهای اجتماعی جامعه را ندهد اما در کنار سایر برنامه‌های پیشگیرانه وضعی و اجتماعی، می‌تواند عامل مهمی برای کاهش جرم در اجتماع باشد؛ البته با توجه به نقش مادری و همسری زنان معتاد، این نوع پیشگیری کیفری می‌تواند مضرات و معایب بسیاری بر جسم و روان آنان بگذارد و زندگی آتی آن‌ها را با مشکل مواجه کند، بنابراین باید آخرین رهیافت علیه جرائم زنان معتاد مدنظر قرار گیرد.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود سازمان های مختلف که در زمینه پیشگیری از جرائم زنان معتاد دارای نقش و وظیفه هستند، اولویت اصلی خود را برای پیشگیری از جرایم زنان معتاد بر افزایش اطلاع‌رسانی و آموزش همگانی آن‌ها در تمام زمینه‌های مرتبط با پدیده اعتیاد زنان و آن هم به صورت شفاهی و از طریق ارتباطات باز و حضوری قرار دهند و کمتر از سخنرانی‌های عمومی و ارتباطات مکتوب و غیر دیداری استفاده کنند. همچنین پیشنهاد می‌شود نهادهای مرتبط با برقراری ارتباط مستقیم و مؤثر و نزدیک با رسانه‌ها، ادارات دولتی و حوزه‌های اجتماعی برون‌سازمانی خود، به طور کاملا شفاف و روشن، اطلاع‌رسانی قوی درباره فواید و روش‌های پیشگیری از ابتلا به مواد مخدر را به عموم زنان ارائه دهند.

تقدیر و تشکر

از مساعدت و همکاری فرماندهان، مدیران شهری و کارکنان فرماندهی انتظامی شهرستان شهریار که در انجام پژوهش حاضر پژوهشگر را یاری کردند، تقدیر و تشکر می‌شود.

منابع

آقاپور علیشاهی، معصومه (۱۳۹۸). جرم ۸۵ درصد زنان زندانی حمل مواد مخدر است. *پایگاه اطلاع‌رسانی سلامت نیوز*. بازدید شده در تاریخ ۹۸/۵/۱۳. https://www.aa.com.tr/fa//1511986

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

چشـــمه ســـنگی، زهرا؛ کردتمینی، بهمن وکهرازیی، فرهاد (۱۳۹۵). نقش رفتار جرأتمندانه در خودتاب آوری و خودکنترلی زنان معتاد. *فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی*، ۱۰(۳۸)، ۱۸۲-۱۶۳.

خرمی کاریزنوی، مهدی (۱۳۹۶). تاثیر برخورد با خرده فروشان مواد مخدر برپیشگیری از جرایم مرتبط مورد مطالعه شهرستان بجنورد. *فصلنامه علمی دانش انتظامی خراسان شمالی*، ۵(۱۷)، ۶۶-۴۷.

داودی دهاقانی، ابراهیم؛ هندیانی، عبدالله و عامری، محمدعلی (۱۳۹۸). تاثیر مدیریت پیشگیری از جرم بر مصرف مواد مخدر و روانگردان‌ها. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۳(۵۱)، ۳۰-۱۱.

داودی دهاقانی، ابراهیم؛ هندیانی، عبدالله؛ احمدی مقدم، اســـماعیل؛ محمدی مقدم، یوســـف و دعاگویان، داوود (۱۳۹۶). شـــاخص‌های برنامه ریزی پیشـــگیری انتظامی از جرم با رویکرد اطلاعات محور. *فصلنامه دانش انتظامی*، ۱۵(۴)، ۱۰۲-۸۵.

دیباچی شیشوان، سمیرا و فرخی، مینا (۱۳۹۵). پیشگیری انتظامی از قاچاق مواد مخدر، کالا، ارز و... در قوانین ایران. *نشریه کانون وکلای دادگستری*، (۴۱)، ۴۴-۲۱.

سلطانی نژاد، امیر؛ برشان اسدی، امیر صدرا؛ بلوردی، مریم و سادیی، علی (۱۳۹۷). واکاوی کیفی قاچاق موادمخدر ازمنظر زنان قاچاقچی زندان مرکزی شـــهر کرمان. *فصـــلنامه علمی زن در توسعه و سیاست*، ۱۶(۱)، ۱۲۹-۱۱۱.

صادقی فسایی، سهیلا و میرحسینی، زهرا (۱۳۹۳). تحلیل جامعه شناختی درک و تصور گنشگران اجتماعی جرایم زنان. *فصلنامه مسائل اجتماعی ایران*، ۵(۲)، ۴۲-۲۳.

قادری، صـلاح الدین؛ نوری، رویا و کریمی، جلیل (۱۳۹۶). سـبب شـناسـی اعتیاد زنان با مقایسـه دیدگاه مصرف کنندگان، متخصـصـان و مردم. *فصـلنامه بررسـی مسـائل اجتماعی ایران*، ۸(۱)، ۱۶۹-۱۳۹.

قربانی، مجید و انصاری‌طالبی، ثریا (۱۳۹۵). مروری بر دو دهه تحقیقات شیوع شناسی اعتیاد زنان در ایران از سال ۱۳۷۴ تا ۱۳۹۴. *فصلنامه علمی سلامت اجتماعی و اعتیاد*، ۳(۹)، ۹۰-۶۱.

قربانی، مصطفی؛ آسایش، حمید؛ رحمانی انارکی، حسین؛ منصوریان، مرتضی؛ رضاپور، عزیز؛ اشرف رضایی، نیره؛ عبادی فردآذر، فرید؛ یگانه، محسن؛ خاکپور، صادق و محمدی، رسول (۱۳۹۲). ارتباط پیشـــینه جرم شـــناختی و گرایش به مواد مخدر در معتادین خود معرف. *مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه*، ۱۲(۱)، ۱۷-۱۱.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

کاکویی دینکی، عیسی و قوامی، نسرین (۱۳۹۳). بررسی ویژگی‌های جنسیتی و پیامدهای گرایش زنان به سومصرف مواد مخدر. *فصلنامه علمی سلامت اجتماعی و اعتیاد*، ۱(۴)، ۳۲-۹.

معظمی، شهلا؛ شیروی، مهسا و صالحی، معصومه (۱۳۹۴). تاثیر زندان برتکرار جرم زنان. *دانشنامه حقوق و سیاست*، (۲۳)، ۵۸-۳۹.

نادری، نادر؛کرمیان، فرانک و خسروی، احسان (۱۴۰۰). تدوین الگویی در جهت ساماندهی زنان وابسته به مواد بی‌خانمان و خیابانی شهر کرمانشاه: یک رویکرد کیفی با نظریه داده بنیاد. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۵(۵۹)، ۱۱۰-۸۵.

نوبهار، زهرا و شایگان، فریبا (۱۳۹۳). نقش پلیس زن در مبارزه با مواد مخدردر بین زنان و کودکان. *فصلنامه پلیس زن*، ۹(۲۲)، ۳۶-۲۴.

نوجوان، کمال و اصغری، محمود (۱۳۹۳). تعیین روش موثر پیشگیری براساس راهبردهای کاربردی پیشگیری از اعتیاد. *فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد*، ۱(۳)، ۲۱۱-۱۴۶.

هاشمی‌مقدم، لیلا؛ ترکان، هاجر و یوسفی زهرا (۱۳۹۹). مطالعه کیفی عوامل محافظت‌کننده و مخاطره آمیز در اعتیاد در زنان و مردان شهر اصفهان. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، ۱۴(۵۵)، ۱۵۰-۱۳۳.

References

Arévalo, S., Prado, G., & Amaro, H. (2008). Spirituality, sense of coherence, and coping responses in women receiving treatment for alcohol and drug addiction. *Evaluation and program planning*, 31(1), 113-123.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2005). Mixed methods research: Developments, debates, and dilemmas. *Research in organizations: Foundations and methods of inquiry*, *2*, 315-326.

Friestad, C., Åse-Bente, R., & Kjelsberg, E. (2014). Adverse childhood experiences among women prisoners: Relationships to suicide attempts and drug abuse. *International journal of social psychiatry*, 60(1), 40-46.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry, Thousand.* Oaks, CA: Sage

Maxwell, J. (2004), *Qualitative research design: an interactive approach*, Second Edition, London: Sage Publications.

Mbura, G., Limmer, M., & Hulland, P. (2019). Role of boyfriends and intimate sexual partners in the initiation and maintenance of injecting drug use among women in coastal Kenya. *Addictive behaviors*, 17(93), 20-28.

O'Farrell, T. J., Schumm, J. A., Murphy, M. M., & Muchowski, P. M. (2017). A randomized clinical trial of behavioral couples therapy versus individually-based treatment for drug-abusing women. *Journal of consulting and clinical psychology*, 85(4), 309-322.

سال شانزدهم، شماره ۶۵، پاییز ۱۴۰۱
Vol. 16, No. 65, Autumn 2022

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]

Reddy, S., Dick, A. M., Gerber, M. R., & Mitchell, K. (2014). The effect of a yoga intervention on alcohol and drug abuse risk in veteran and civilian women with posttraumatic stress disorder. *The journal of alternative and complementary medicine*, 20(10), 750-756.

Strauss, A. L., & Corbin, J. (1998). Bas*ics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*, 2nd Ed., Sage Publications.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.52547/etiadpajohi.16.65.181]